

Pečman, Rudolf

Cesta k vavřínům

In: Pečman, Rudolf. *Vivaldi a jeho doba*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2008, pp. [97]-104

ISBN 9788021046016

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/123795>

Access Date: 04. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Cesta k vavřínům

Vivaldi se úspěšně dotkl opery. Oblíbil si ji; věnoval se jí intenzivně. První a druhé desetiletí 18. století však bylo pro něho dobou, kdy se opětovně vracel k hudbě nástrojové. Již jsme naznačili, že některá jeho instrumentální díla vyšla tiskem u Bartolliho nebo v Amsterdamu u E. Rogera. Roku 1710 spolupracuje Vivaldi jako houslista s orchestrem divadla *Teatro Sant' Angelo* v Benátkách. Má s tímto ústavem těsné vztahy. Oblíbí si nájemce a impresária tohoto divadla, proslulého *Franceska Santuriniho*.

Je zajímavé, že ve výkazu Ospedale della Pietà ze dne 16. března 1710 nenacházíme již zmínky, že by Antonio Vivaldi byl s jeho konzervatoří ve služebním zaměstnaneckém svazku. A přece právě ona doba kolem 1710 je údobím jeho vzmachů. Amsterodamský nakladatel Roger vydává (nejpozději 1711) první sbírku Vivaldiho koncertů. Vyšla pod názvem *Souladná inspirace (L'Estro Armonico)*, Op. III, přičemž je doloženo, že měla řadu dotisků (dalších vydání) a že o ni projevil zájem londýnský nakladatel děl G. F. Händela, *John Walsh*, neboť ji prezentoval v řadě vydání. I pařížské nakladatelství, Roger s ním spolupracoval, má nyní prvořadý zájem o *L'Estro Armonico*. Tento francouzský vydavatel se jmenuje *Le Clerc le Cadet* – věnuje se Vivaldiho uvedenému dílu v několika vydáních. Konvolut vychází ve dvou knihách. Nesmí nás mýlit, že *Ryom* rozmanitě čísluje skladby této sbírky, neboť bere na vědomí, že vznikaly porůznu a že mají rozmanitá obsazení. Tedy, podle *Ryoma*, dnes označujeme koncertní skladby ze sbírky *L'Estro Armonico* takto:

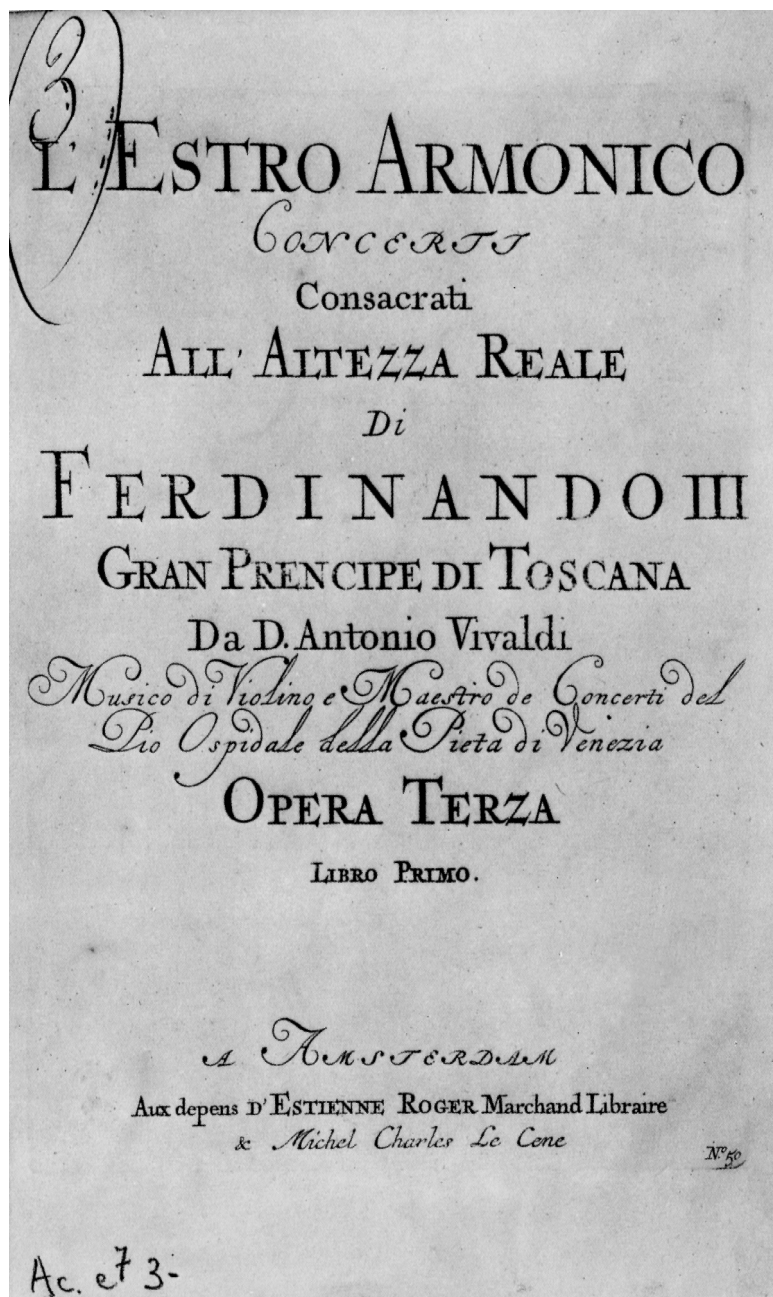
První kniha:

1. RV 549 ... *Koncert D dur* pro čtyřery housle (s violoncellem v první větě)
2. RV 578 ... *Koncert d moll* pro dvoje housle a violoncello
3. RV 310 ... *Koncert G dur* pro housle
4. RV 550 ... *Koncert h moll* pro čtyřery housle
5. RV 519 ... *Koncert A dur* pro housle (známé je i transponované vydání v *G dur*)
6. RV 356 ... *Koncert a moll* pro housle

Druhá kniha:

7. RV 567 ... *Koncert F dur* pro čtyřery housle a violoncello
8. RV 522 ... *Koncert a moll* pro dvoje housle
9. RV 230 ... *Koncert D dur* pro housle
10. RV 500 ... *Koncert h moll* pro čtyřery housle a violoncello
11. RV 565 ... *Koncert d moll* pro dvoje housle a violoncello
12. RV 265 ... *Koncert E dur* pro housle

L'Estro Armonico – tot první velká sbírka Vivaldiho skladeb, vydaná tiskem. Na titulním listě je uvedeno věnování Ferdinandu III., panovníku toskánskému („*Gran Principe di Toscana*“). Vivaldi je tu označen jako „*Musico di Violino e Maestro de Concerti del Pio Ospedale della Pietà di Venezia*“, ač od 16. března 1710 již Vivaldi vlastně není v zaměstnaneckém svazku s Pietà. Zájem nakladatele *Rogera*

14 • L'Estro Armonico, op. III. Titulní list. Paris. Bibliothèque Nationale.

o Vivaldiho je zřejmě hluboký, neboť vycházejí dotisky, respektive další vydání, sbírky *L'Estro Armonico* mj. po roku 1716 a 1723. Skoro souběžně spatří světlo světa (asi 1711, zaručeně však před rokem 1712) sbírka Vivaldiho *houslových sonát Op. II*. Z dopisu benátského obchodníka Regazniga *Ě. Ph. svobodnému pánu*

von Schönborn, proboštovi a pozdějšímu knížeti-biskupu z Würzburgu (ze dne 27. února 1710), vyplývá, že Regaznig obdržel počátkem roku 1710 „*einige rare compositiones des Vivaldi*“ („některé vzácné skladby Vivaldiho“), což by nasvědčovalo, že ony houslové sonáty mohly být dokonce vydány už 1709. To jsou však již chronologické podrobnosti.

Pro Vivaldiho soukromý život je nyní důležité, že dne 20. dubna 1711 uzavře *nájemní smlouvu* týkající se jeho bytu v *Campo del Santi Filippo e Giacomo* ve farním okrsku San Pravolo v Benátkách. Smlouva je míněna nejen pro skladatele, nýbrž i pro jeho otce („*al Reverendo don Antonio Vivaldi et Giovanni Battista di lui padre*“). Pronájem bytu stojí ročně 42 dukátů. Dům měl původně číslo 9, Vivaldi v něm bydlel do roku 1722.

Dne 27. září 1711 se na Mistra Vivaldiho opět usmálo štěstí. Vrtkává správa Ospedale della Pietà se usnáší jedenácti hlasy (tedy jednomyslně), aby Vivaldi byl opět přijat do pevného pracovního pouta jako „*Maestro di Violino*“ s platem šedesáti dukátů ročně. To je právě doba, kdy se objeví v londýnských novinách *The Post Man* (27. října 1711) oznámení, že je možno zakoupit Vivaldiho sbírku koncertních děl „*L'Estro Armonico*“. Vivaldi tedy proniká do zahraničí. I jeho zaměstnanecký poměr je upevněn, neboť i 1712 je jednomyslně potvrzen jako Mistr houslí v Pietà. Benátky navštíví *Friedrich August II.*, pozdější saský kurfiřt, a obdivuje Vivaldiho skladby. O jeho *houslový koncert D dur*, RV 212, projeví interpretační zájem jeho žák ě. *G. Pisendel* (o něm viz výše), který vypracuje samostatný virtuózní part pro tento koncert (uloženo v Sächsische Landesbibliothek v Drážďanech, signatura Mus. 2389-0-74), jenž nese název „*Concerto fatto per la Solennità della S. Lingua di S. Antonio in Padua*“. Dílo má datování 13. června 1712. Narůstá teď Vivaldiho vřhlas i v Německu, neboť členové rodiny *Schönbornů* si nyní (15. června) objednávají u benátského obchodníka Regazniga nově vydané koncerty Vivaldiho, Lottiho a Pollarolovy („*una dozzena de piu nuovi Concerti del Vivaldi, Lotti e Polaroli*“). Vivaldi je i finančně zabezpečen, neboť obdrží od Pietà (2. října) plat na tři měsíce předem.

Karnevalové slavnosti roku 1713 probíhají v Benátkách mj. ve znamení návštěvy *Friedricha II. Augusta*, jenž již podruhé zavítá do města na lagunách. Do Benátek proniká německá operní hudba, neboť o karnevalu je provedena *Heinichenova* opera *Le passioni per troppo amore*, za níž následuje i další skladatelovo operní dílo *Californi*. Dne 13. března navštíví Vivaldi svatbu své sestry *Cecilia Maria* vstupuje v manželství s *Giovanim Maurem* (Mauro). Den předtím obdrží náš skladatel sdělení, že správní rada Ospedale della Pietà se vyjádřila kladně k jeho setrvání v jejích službách (12 kladných hlasů, dva hlasy záporné). Záhy nato (30. dubna) mu správní rada povoluje, aby se vzdálil na jeden měsíc z Benátek. Je totiž nutné, aby mimo území Benátek vyřizoval své soukromé záležitosti. Avšak ukládá se mu, aby své běžné povinnosti nezanedbával a plnil je po návratu do Benátek pozorně a s horlivostí. Během onoho měsíce věnuje se Vivaldi přípravě své opery *Ottone in villa* v operním divadle ve Vicenze.

V té době, žel, pokračuje neblaze nemoc Vivaldiho příznivce, sbormistra a skladatele *Franceska Gaspariniho*, „*Maestra di Coro*“ v Pietà. Ze zdravotních důvodů se mu povoluje, aby asi na půl roku opustil Benátky. Gasparini se však do nich již nikdy nevrátí, nenastoupí již na své sbormistrovské místo v Pietà. Odebere se přes Florencii do Říma. Řím nyní uvádí jako své stále bydliště.

Dne 17. května se uskuteční prapůvodní premiéra Vivaldiho opery *Ottone in villa*, RV 729, na libreto *Domenika Lalliho*. Provede ji soubor opery v *Teatro delle Garzerie*. Libretní tisk vyzvedává, že Vivaldi je slavným houslovým virtuózem

15 • Apokryfní portrét J. S. Bacha za jeho výmarského působení. Autor: Johann Ernst Rentsch. Dnes je věrohodnost portrétu zpochybněna. Bach-Museum, Eisenach.

(„*Celebre virtuoso di violino*“). Vivaldi se s úspěchem pokouší i o oratorium, které Ryom neuvádí. Jde o *La Vittoria Navale* (provedeno v chrámu *Chiesa di Santa Corona* ve Vicenze v červnu 1713). Na titulním listě libreta je uveden Antonio Vivaldi jako „*Maestro de Concerti del Pio Ospitale della Pietà di Venezia*“, ale hudební materiály nebo partitura tohoto oratoria se nedochovaly.

Po návratu do Benátek Vivaldi bezpochyby očekával, že bude jmenován do funkce *Maestro di Coro* v Pietà. Nestalo se. Titul i funkci obdržel méně významný *Pietro Scarpari*, řečený *Pietro dall'O(g)lio*. Zdá se tedy, že v Ospedale je Vivaldi přece jen nedoceňován (ke jmenování Scarpariho došlo 11. června).

Finanční zajištění Vivaldiho je pevné, neboť do jeho rukou přichází „náhrada“ za tři měsíce (datum: 1. října) ve výši patnácti dukátů. Dále obdrží 18 dukátů za to, že opatřil housle pro svou žákyni *Susannu*, členku sboru v Ospedale. Ústav Pietà vyplatí též den houslaři (označenému jako „*lauter*“) částku 20 dukátů za zhotovení violy pro *Marii*, členku sboru. Houslař se jmenuje *Mattio Selles*.

Vivaldi se plně noří do kompoziční činnosti. Úspěch oratoria *La Vittoria Navale* v chrámu Di S. Corona ve Vicenze podnítl Vivaldiho ke komponování posvátné tragédie (*tragedia sacra*) *Moyzes Deus Pharaonis*, RV 643. Hudba k dílu se nedochovala, zbylo jen libreto. Lze se patrně domnívat, že provedení bylo určeno pro chrám S. Corona ve Vicenze. Na oratoriu začal Vivaldi pracovat kolem 12. října 1713, premiéra se uskutečnila následujícího roku. Ale již v podzimních dnech roku 1713 zahajuje Vivaldi svou součinnost s divadlem S. *Angelo* v Benátkách. Jako první z operních děl bylo v tomto divadle uvedeno operní opus G. A. *Ristoriho* na libreto G. *Braccioliho*: *Orlando furioso*. Ristoriho opera byla velmi úspěšná, neboť zaznamenala více než čtyřicet provedení.

Léta 1713–1714 mají pro Vivaldiho mimořádný význam. Nejde sice o nějaké slavnostní a obecně ceněné provedení opery, oratoria nebo jiné skladby, ale je nám známo, že v té době se o Vivaldiho intenzivně zajímá *Johann Sebastian Bach*. Vysoce cení jeho skladatelskou práci. Chce podrobně vniknout v kompoziční techniku svého staršího italského soupeřníka. Proto přepracovává a upravuje některé Vivaldiho koncerty pro cembalové nebo varhanní znění. Staří (nacionalisticky orientovaní) němečtí muzikologové neradi viděli, když byl zdůrazňován Bachův vztah k italské hudbě a zejména k Antoniu Vivaldimu. Byl to už *Johann Nicolaus Forkel*, autor velké bachovské monografie (tisk „*Ueber Johann Sebastian Bachs Leben, Kunst und Kunstwerke*“, Leipzig, bey Hoffmeister & Kühnel [Bureau de Musique], 1802), který poprvé vehementně upozornil na Bachovy vztahy k Itálii a k Vivaldimu aj. komponistům. Avšak doba po roce 1870, po prusko-francouzské válce, byla také dobou národního uvědomování a sjednocování Německa. Němci začínali v Bachovi vidět jen a jen dědice domácí protestantské tradice, tedy autora *výlučně německého*, ba dokonce autora německy nacionalistického. I Händela tak prezentovali (*Friedrich Chrysander*). Nepochopili dosti jasně, že Bach je skladatelem syntetizujícím, který geniálně završuje předchozí vývoj celé hudební Evropy, ba dokonce i anticipuje směry 20. století (dodekafonie apod.). My se dnešku obdivujeme, neboť plně pochopil rozkošatělost Bachova génia, jenž mj. čerpal nejen z italských, ale také francouzských nebo anglických a jiných zdrojů. Pevný význam má ovšem Bachův vztah k Itálii, zejména k Vivaldimu. Budeme se této tematice podrobněji věnovat v samostatné

kapitole naší knihy. Pro informaci nyní budiž řečeno, že *J. S. Bach* sáhl k *Vivaldiho* skladbám uvedeným v *Ryomově* seznamu pod čísly 230, 299, 316, 265, 310, 381, 522, 208 a 565. Až daleko později i Italové pochopili, že Vivaldi zaujímá v jejich hudebním vývoji podobné místo jako Bach v dějinách hudby německé. I on byl syntetik.